

ARTYKUŁY

Konsekwencje procesowe nieopłacenia wniosku o uzasadnienie w k.p.c.

DOI: 10.53024/2.4.56.2024

MACIEJ SKUCZYŃSKI*

STRESZCZENIE

Treść art. 328 § 4 k.p.c. wprowadzonego wraz z nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z 4 lipca 2019 r. budzi istotne wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie co do tego, czy nieopłacony wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia (lub zarządzenia) powinien zostać *a limine* odrzucony, czy też konieczne jest każdorazowe wezwanie strony (jej pełnomocnika) do uzupełnienia braku fiskalnego w wyznaczonym terminie. Zagadnienie to dotyczy w swojej istocie prawa do sądu, w związku z czym wykładnia normy ustawowej powinna w szczególności uwzględniać standardy konstytucyjne i międzynarodowe ustanowione w tym zakresie.

Autor porusza tę problematykę, dochodząc do konkluzji, że konsekwencją procesową wniesienia nieopłaconego wniosku o uzasadnienie przez profesjonalnego pełnomocnika jest odrzucenie wniosku, a w przypadku strony bez profesjonalnej reprezentacji odrzucenie powinno zostać poprzedzone wezwaniem do uzupełnienia braków.

Słowa kluczowe: uzasadnienie orzeczenia, postępowanie cywilne, pisma procesowe, prawo do sądu, wymogi formalne pisma

* Maciej Skuczyński, asesor sądowy, Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku, IV Wydział Gospodarczy, ORCID: 0000-0001-6654-106X.

WSTĘP DO PROBLEMATYKI

Celem artykułu jest zrekonstruowanie właściwej sankcji normy prawnej, która nakazuje złożenie opłaconego wniosku o sporządzenie i doręczenie orzeczenia lub zarządzenia z uzasadnieniem w postępowaniu cywilnym. Zagadnienie to ma duży walor praktyczny, gdyż potencjalnie może wystąpić w toku postępowania w każdej sprawie cywilnej, rzutując na dostępność środka odwoławczego. Jednocześnie rozwiązanie tego zagadnienia nie jest ujednoczone i nie zostało dotąd kompleksowo omówione w orzecznictwie.

Ustawa z 4 lipca 2019 r. nowelizująca Kodeks postępowania cywilnego¹ wprowadziła ponownie, po 13 latach, opłatę od wniosku o sporządzenie i doręczenie orzeczenia lub zarządzenia z uzasadnieniem (dalej: wniosku o uzasadnienie). Założeniem, które przyświecało projektodawcy było usprawnienie postępowania cywilnego przez odciążenie sądów, których orzecznicy istotną ilość czasu poświęcali na sporządzanie uzasadnień do decyzji procesowych. Wprowadzenie obowiązkowej opłaty miało zniechęcić do składania wniosków o uzasadnienie przez uczestników, którzy nie mieli intencji składania środka zaskarżenia, a jednocześnie mogli kierować się przede wszystkim chęcią obstrukcji postępowania². Opłata ta, zgodnie z art. 25b ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych³, została ustalona w stałej kwocie 100 zł. W nowelizacji tej ustawy, która weszła w życie 28.09.2023 r., przewidziano opłatę sądową w stałej kwocie 30 zł względem postanowień innych niż co do istoty sprawy oraz względem zarządzeń.

Ustawodawca nowelizacją k.p.c. wyliczył przesłanki odrzucenia wniosku o uzasadnienie wyroku, stanowiąc w art. 328 § 4 k.p.c., że sąd odrzuca wniosek niedopuszczalny, który jest spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania. Do postanowień stosuje się odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli kodeks nie stanowi inaczej (art. 361 k.p.c.), a do zarządzeń przewodniczącego odpowiednio stosuje się przepisy rozdziału o postanowieniach (art. 362 k.p.c.). Przepisy bezpośrednio dotyczące postanowień nie zawierają regulacji dotyczącej braków wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem – zarówno nie wskazują tych braków, jak i nie zawierają procedury ich usuwania – stąd konieczne jest odpowiednie zastosowanie art. 328 § 4 k.p.c.

Nowelizacja k.p.c. przesądziła jednocześnie, że złożenie wniosku o uzasadnienie jest co do zasady etapem koniecznym, poprzedzającym wniesienie środka zaskarżenia. Jeżeli strona nie złożyła skutecznie wniosku o sporządzenie uzasadnienia

¹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469, ze zm.); dalej: nowelizacja k.p.c.

² Druk nr 3137. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, s. 199-201, sejm.gov.pl.

³ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1144, ze zm.).

i zaskarżyła wyrok (postanowienie, zarządzenie), to środek zaskarżenia podlega odrzuceniu jako niedopuszczalny (art. 373 § 1 oraz w zw. z art. 397 § 3 i w zw. z art. 398 k.p.c.)⁴.

Zasadniczą kwestią jest określenie relacji między art. 328 § 4 k.p.c. a przepisami ogólnymi k.p.c. o pismach procesowych odnoszącymi się do uzupełnienia braków formalnych i zwrotu pisma (art. 130 k.p.c. i następne). Przepisy ogólne przewidują zasadę, że przewodniczący wzywa stronę, pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym (tzw. procedura naprawcza), gdy pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty (odmiennie względem pisma wniesionego przez pełnomocnika będącego adwokatem, radcą prawnym, rzecznikiem patentowym lub przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej [dalej: pełnomocnika profesjonalnego], gdyż w tym przypadku pismo jest zwracane i może zostać wniesione ponownie).

Zgodnie z regułami kolizyjnymi hierarchicznie równych norm, te o większym stopniu ogólności ustępują tym bardziej szczegółowym. Kluczowe szczegółowe odrębności wniosku o uzasadnienie to zatem: (1) odrzucenie zamiast zwrotu; (2) konsekwencje nieopłacenia zostały redakcyjnie wyodrębnione względem innych braków; (3) nie określono ustawowego terminu do usunięcia braków po wezwaniu. Z tych względów stosowanie w tym przypadku przepisów ogólnych wprost wydaje się wątpliwe.

Można wskazać na dwa podstawowe konkurencyjne poglądy co do właściwej sankcji za nieopłacenie wniosku o uzasadnienie: (a) wniesienie nieopłaconego wniosku o uzasadnienie przez profesjonalnego pełnomocnika powoduje odrzucenie wniosku⁵ oraz (b) wniesienie nieopłaconego wniosku o uzasadnienie przez profesjonalnego pełnomocnika powoduje wezwanie pełnomocnika do uzupełnienia braków fiskalnych wniosku pod rygorem jego odrzucenia⁶. Ze względu na *expressis verbis* wyrażony rygor odrzucenia za marginalne należy uznać stanowisko zakładające stosowanie przepisów ogólnych implikujących zwrot wniosku

⁴ M. Manowska, [w:] *Apelacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2022, art. 373, s. 177.

⁵ Tak m.in. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 27.07.2021 r., IV CZ 14/21 (oraz autor glosy do tego orzeczenia M. Rzewuski, (Nie)dopuszczalność usunięcia braków formalnych wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem - glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 27.07.2021 r., IV CZ 14/21, „Glosa” 2022, nr 4, s. 41-47), Sąd Okręgowy w Kielcach w postanowieniu z 26.06.2020 r., I C 1930/19 i Sąd Rejonowy w Grudziądzu w postanowieniu z 20.08.2021 r., I C 1159/19 oraz M. Skibińska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, art. 328.

⁶ Tak m.in. Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z 16.10.2020 r., I Acz 509/20 i Sąd Okręgowy w Toruniu w postanowieniu z 24.01.2022 r., VIII Cz 593/21 oraz O.M. Piaskowska, [w:] M. Kuchnio, A. Majchrowska, K. Panfil, J. Parafianowicz, A. Partyk, A. Rutkowska, D. Rutkowski, A. Turczyn, O.M. Piaskowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2022, art. 328.

o uzasadnienie lub hybrydowe warunkowe odrzucenie wniosku z zastosowaniem art. 130² § 2 k.p.c.

JĘZYKOWA METODA WYKŁADNI

Przyjmuję w ślad za współczesnym orzecnictwem najwyższych organów sądowych koncepcję derywacyjną wykładni prawa w jej ujęciu współczesnym, tj. w postaci nakazu prowadzenia wykładni do chwili uzyskania norm prawnych uwzględniających należyte wyważone rezultaty różnych typów dyrektyw wykładni⁷. Poddane analizie będą podstawowe dyrektywy wykładni w kolejności, w jakiej w polskiej kulturze prawnej należy nadawać im wyższą wagę, czyli dyrektywy językowe, systemowe i funkcjonalne (celowościowe)⁸ z założeniem, że dostatecznie jednoznaczne rozstrzygnięcie na poziomie dyrektyw językowych nie zamyka kategorycznie drogi do przyjęcia odmiennego rezultatu na podstawie pozostałych reguł wykładni, jeżeli przemawiają za tym szczególnie uzasadnione racje⁹.

Przy zastosowaniu wykładni językowej względem treści art. 328 § 4 k.p.c. należy przyjąć, że ustawodawca wymienia cztery rozłączne i wystarczające przesłanki odrzucenia wniosku o uzasadnienie: (1) jego niedopuszczalność; (2) spóźnienie; (3) nieopłacenie; (4) braki nieusunięte mimo wezwania. Nieopłacenie, podobnie jak dwie poprzednie przesłanki, zostało wymienione w oderwaniu od braków, do których usunięcia trzeba wezwać i samoistnie powoduje odrzucenie wniosku.

Wprawdzie w logice formalnej wyrażenie „lub” odpowiada alternatywie, która jest prawdziwa, jeżeli co najmniej jeden z jej składników jest prawdziwy, tj. w takim ujęciu możliwa jest argumentacja, że nieopłacenie jest jednym z braków podlegających wezwaniu do usunięcia. Takie przyjęcie jest jednak błędne, gdyż po pierwsze, ustawodawca faktycznie nie rozróżnia między spójnikami „lub” i „albo”, nie wywodząc z nich konsekwencji właściwych na gruncie logiki formalnej.

Po drugie, sformułowanie „których nie usunięto mimo wezwania” zgodnie z regułami języka potocznego (tak samo w języku prawnym i prawniczym) ze względu na swoją budowę nie może odnosić się do nieopłacenia, gdyż wówczas hipotetycznie musiałoby przybrać inną formę językową (np. „sąd odrzuca wniosek [...] nieopłacony lub dotknięty brakami, czego nie usunięto mimo wezwania”).

Po trzecie, zgodnie z zasadami techniki prawodawczej do oznaczenia jednokowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami¹⁰. Ustawodawca w poszczególnych przepisach k.p.c.

⁷ M. Zieliński, *Wybrane zagadnienia wykładni prawa*, PiP 2009, nr 6, s. 3-10.

⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z 8.05.1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 7.

⁹ M. Zieliński, *Wykładnia prawa*, LexisNexis 2012, s. 57, 228-229; Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 2002, s. 237.

¹⁰ § 10 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283).

rozdzieli braki formalne i fiskalne wówczas, gdy odwołuje się do nich z osobna. Podobnie w art. 328 § 4 k.p.c. ustawodawca wyłącza z ogólnego pojęcia „braków” (do których generalnie można zaliczyć braki formalne i fiskalne) nieopłacenie – równoważne brakowi fiskalnemu – jako brak powodujący odrzucenie wniosku bez wzywania o jego usunięcie.

POZOSTAŁE METODY WYKŁADNI I PROPORCJONALNOŚĆ SANKCJI

Do podobnych wniosków prowadzi wykładnia systemowa oraz funkcjonalna (celowościowa) przepisu. Wprowadzenie i egzekwowanie opłaty za uzasadnienie zgodnie z uzasadnieniem projektu nowelizacji k.p.c.¹¹ miało na celu zwiększenie sprawności postępowania, tj. przyspieszyć je, przeciwdziałając nadużywaniu uprawnień procesowych. Hipotetyczne przyjęcie – wbrew wykładni językowej – że nieopłacenie wniosku o uzasadnienie przez stronę reprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika wymaga procedury naprawczej prowadziło do efektu przeciwnego do zamierzonego przez projektodawcę (i w konsekwencji przez prawodawcę), gdyż wydłużałoby to procedurę nawet o kilka tygodni przy założeniu, że referent sprawy podejmuje czynności z chwilą przedłożenia mu pisma, co niekiedy jest nierealne przy dużym obłożeniu pracą orzeczników.

Należy spojrzeć przy tym szerzej na nową z punktu widzenia nowelizacji k.p.c. funkcję wniosku o uzasadnienie jako nie tylko instytucji prowadzącej do ujawnienia argumentacji sądu stojącej za danym orzeczeniem, lecz także jako warunku koniecznego do zaskarżenia orzeczenia. W tym świetle konstytucyjne prawo do sądu lub też ściślej prawo do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji) nie może być w sposób nieproporcjonalny ograniczane tak przez sąd, jak i ustawodawcę.

Hipotetycznie właściwe opłacenie wniosku o uzasadnienie w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (dalej: TK) mogłoby stanowić nadmierną trudność sprzeczną z art. 78 Konstytucji, gdyby spełnienie tego wymogu formalnego było bardzo trudne dla strony, a potrzeba jego ustanowienia nie była uzasadniona ważnym interesem strony przeciwnej¹².

Podobny wymóg przedstawia w swoim orzecznictwie Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: ETPC) w kontekście naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: EKPC)¹³. Według ETPC prawo do sądu nie jest absolutne i może podlegać ograniczeniom

¹¹ Druk nr 3137. Rządowy projekt ustawy o zmianie..., *op. cit.*, s. 199-201.

¹² Wyrok TK z 12.03.2002 r., P 9/01, OTK ZU 2002/A, nr 2, poz. 14.

¹³ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).

proporcjonalnym do potrzeb i istotności prawnie dopuszczalnego celu, które jednocześnie nie naruszają istoty prawa do sądu¹⁴. W orzeczeniu *Zubac v. Chorwacja*, ETPC wymienił przykładowo tego rodzaju cele i podkreślił, że przestrzeganie ograniczeń wynikających z przepisów procedury cywilnej jest bardzo ważne, gdyż pozwala na wyeliminowanie dowolności sądów, wzmacnia zasadę równości stron, zapewnia pewność prawa i szacunek do władzy sądowniczej, a wreszcie zapewnia rozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie, co stanowi nieodłączny element prawa do rzetelnego procesu sądowego z art. 6 ust. 1 EKPC¹⁵.

W kontekście powyższego należy brać pod uwagę dorobek orzecznictwa i doktryny w odniesieniu do analogicznych przesłanek odrzucenia apelacji, w tym racje, które doprowadziły do utraty mocy przez art. 370¹ k.p.c.¹⁶. Sytuacja jest do pewnego stopnia porównywalna w tych przypadkach, w których wniosek o uzasadnienie dotyczy orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a w szczególności wyroku. Mimo wystąpienia w takim przypadku analogicznych skutków w postaci zamknięcia drogi do zaskarżenia orzeczenia należy przyjąć jednak niższy standard ochrony wnioskującego, gdyż wniosek o uzasadnienie nie ma takiej doniosłości prawnej jak apelacja, a stanowi jedynie formalną konieczność na drodze do zaskarżenia orzeczenia, których wiele w procedurze na różnych jej etapach. Świadczy o tym również to, że ustawodawca zdecydował się na przyjęcie, że zażalenie na odmowę uzasadnienia orzeczenia przysługuje do innego składu sądu pierwszej instancji (art. 394^{1a} § 1 pkt 7 k.p.c.)¹⁷, co z założenia obejmuje postanowienia o mniejszej doniosłości, choć w pewnych okolicznościach również one mogą naruszać prawo do sądu (jak np. odmowa zwolnienia od kosztów sądowych).

Z drugiej strony, nie bez znaczenia jest również to, że prawodawca świadomy dotychczasowych problemów z regulacją odrzucenia środków zaskarżenia zdecydował się na takie ukształtowanie przepisów w nowelizacji k.p.c. Na potrzeby tego artykułu można jedynie zasygnalizować, że przy przyjęciu pojęcia racjonalnego prawodawcy należy zakładać, że przy stanowieniu prawa kierował się on racjonalnością językową, jurydyczną, tematyczną, prakseologiczną oraz epistemologiczną¹⁸.

¹⁴ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (civil limb), Council of Europe 2022, hudoc.echr.coe.int [dostęp 28.11.2022 r.].

¹⁵ Grand Chamber, Case of *Zubac v. Croatia* (Application no. 40160/12) Judgment Strasbourg, 5.04.2018 r., hudoc.echr.coe.int [dostęp 28.11.2022 r.].

¹⁶ Za zasadnością rygoru odrzucenia bez wzywania do uzupełnienia analogicznych braków wypowiedzieli się m.in. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 8.05.2006 r., SK 32/05, OTK ZU 2006/A, nr 5, poz. 54 oraz w wyroku z 17.11.2008 r., SK 33/07, OTK ZU 2008/A, nr 9, poz. 154; Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 27.10.2005 r., III CZ 78/05, LEX nr 172099, a także K. Markiewicz, M. Pilich, *Glosa do wyroku TK z dnia 20 maja 2008 r.*, P 18/07, PS 2009, nr 2, s. 155-171.

¹⁷ Odmienne SN w uchwale z 4.08.2021 r., III PZP 6/20, OSNP 2022, nr 1, poz. 1, przyjmuje, że zażalenie na postanowienie o odmowie uzasadnienia wyroku jest dewolutywne.

¹⁸ Zob. M. Zieliński, *Rozdział XIX. Założenia o racjonalności prawodawcy*, [w:] *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2012.

Należyte opłacenie wniosku o uzasadnienie nie może być postrzegane jako nadmierna trudność dla strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika. Jest ono oczywiste dla każdego prawnika praktykującego prawo cywilne. Nie występuje tu uznaniowość, która w przypadku różnych braków formalnych może prowadzić do różnych rozstrzygnięć poszczególnych składów sędziowskich. Opłata ta dla orzeczeń co do istoty sprawy wynosi przy tym zawsze tę samą kwotę niezależnie od wagi czy rodzaju orzeczenia, a jej wniesienie nie wymaga ani istotnego wysiłku, ani szczególnych umiejętności.

Niejednokrotnie na tle wspomnianego problemu przesłanek do odrzucenia apelacji pojawiało się zagadnienie nazywane „prawem do braków” lub ogólniej bezwzględnością proceduralną sądu naruszającą istotę procesu poprzez karanie strony za czynności jej pełnomocnika. Takie ujmowanie zagadnienia ma raczej charakter zabiegu retorycznego niż rzetelnego przedstawienia problemu. Między stronami (pełnomocnikami) a składami sędziowskimi z założenia nie występuje żaden konflikt czy sprzeczność interesów. Sąd nie karze pełnomocnika kosztem reprezentowanej przez niego strony ani nie dąży przez to do poprawienia jakości pracy profesjonalnych pełnomocników w ogóle (co również pojawiało się jako argument przy odrzuceniu apelacji). Zastosowanie rygoru odrzucenia nie podważa profesjonalności pełnomocnika strony, a stanowi oczywistą konsekwencję uchybienia rygorom procesu bez wnikania na tym etapie w przyczynę błędu. Pełnomocnik (strona) może przeciwdziałać prawomocnemu odrzuceniu wniosku o uzasadnienie poprzez wniesienie stosownej opłaty w terminie dla wniesienia wniosku, wnioskowanie o przywrócenie terminu do skutecznego złożenia wniosku o uzasadnienie lub przez zaskarżenie postanowienia o odrzuceniu wniosku o uzasadnienie. Jednocześnie może on odpowiadać wobec mocodawcy na zasadach ogólnych za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności, będąc przy tym obowiązany do obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej w tym zakresie (tak m.in. art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze i art. 227 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych).

Właściwe ujęcie problemu wymaga podkreślenia, że sąd, stosując przepisane prawem proceduralnym rygory, stoi na straży sprawiedliwości systemowej, równości stron procesu i sprawności postępowania. W tym zawiera się zarówno ważny interes strony przeciwnej według orzecznictwa TK, jak i istotny prawnie dopuszczalny cel w świetle orzecznictwa ETPC. Dowolne dostosowywanie kategorycznych przepisów do indywidualnej sytuacji strony wypacza istotę procesu. Hipotetycznie w jednostkowych przypadkach prowadziłyby to do rozstrzygnięć merytorycznie słusznych, lecz w skali wszystkich przypadków powodowałyby nadużycia, którym z założenia przeciwdziała uregulowana ustawowo procedura. Sąd dba o gwarancje procesowe drugiej strony postępowania, dla której istotne jest

to, czy postępowanie zakończy się w rozsądnym terminie i to, czy sąd nie będzie naciągał prawa z korzyścią dla przeciwnej strony. Przewlekłość postępowania nie tylko wydłuży stan niepewności strony co do rozstrzygnięcia, lecz także w przypadku przegrywającej strony pozwanej swoiście ukarze ją dalszymi dochodzonymi odsetkami za opóźnienie.

Kwestia proporcjonalności omawianego rygoru rysuje się odmiennie w przypadku strony niereprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika. Sytuacja porównywanych podmiotów jest różna w stopniu relewantnym prawnie w kontekście konstytucyjnej zasady równości¹⁹. Prawodawca uwzględnia to, że strona ma reprezentację w osobie profesjonalisty, którego zawód i wykształcenie jest ustawowo uregulowane i ponadto podlega on dodatkowej kontroli samorządu zawodowego. W konsekwencji taka strona korzysta z właściwych tylko jej przywilejów, jak m.in. możliwość uzyskania zryczałtowanego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego bez wykazywania ich poniesienia, możliwość uwierzytelniania pism przez pełnomocnika oraz działanie w ramach instytucji obwarowanych rygiorem adwokacko-radcowskim. Oczywiście jest, że tego rodzaju przywileje powinny być obwarowane szczególnymi obowiązkami proceduralnymi, które zasadniczo nie wpływają na merytoryczne rozpoznanie sprawy przy założeniu, że profesjonalna reprezentacja strony jest rzetelna w stopniu minimalnym i dopełnia podstawowych wymogów formalnych, do których można zaliczyć wymóg opłacenia wniosku o uzasadnienie. O ile taki wymóg jest oczywisty i banalny dla osób z kwalifikowanym wykształceniem prawniczym (kwalifikowanym przez to, że samo wykształcenie prawnicze magisterskie nie wystarczy do dołączenia do korporacji prawniczych), o tyle należy wziąć pod uwagę, że procedura cywilna może stanowić dla pozostałych osób – niezajmujących się prawem zawodowo – zbiór zagadnień zbyt abstrakcyjnych, aby móc poprzez pouczenia w trybie natychmiastowym ukształtować wśród tych osób wystarczającą znajomość przedmiotu. W ich przypadku rygor odrzucenia wniosku o uzasadnienie bez wezwania do braków w ocenie autora artykułu jest zbyt daleko idący i zbyt restrykcyjny w stosunku do celów, które spełnia. Dyrektywy wykładni systemowej w tym przypadku uzasadniają nadzwyczajną interpretację normy w oderwaniu od jednoznacznego rezultatu wykładni językowej.

Wskutek przeprowadzonej powyżej wykładni normy należy przyjąć za właściwy pogląd, że konsekwencją procesową wniesienia nieopłaconego wniosku o uzasadnienie przez profesjonalnego pełnomocnika jest odrzucenie wniosku. Z kolei w przypadku strony niereprezentowanej lub reprezentowanej przez pełnomocnika

¹⁹ Tak TK m.in. w wyrokach: z 26.06.2008 r., SK 20/07, OTK ZU 2008/A, nr 5, poz. 86 i z 20.12.2007 r., P 39/06, OTK ZU 2007/A, nr 11, poz. 161.

innego niż profesjonalny odrzucenie powinno być poprzedzone przez wezwanie do uzupełnienia braków.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).
- Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184, ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 499).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1144, ze zm.).
- Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469, ze zm.).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283).
- Druk nr 3137. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, s. 199-201, sejm.gov.pl.

Literatura

- Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (civil limb)*, Council of Europe 2022, hudoc.echr.coe.int [dostęp 28.11.2022 r.].
- Manowska M., *Apelacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. V, Warszawa 2022.
- Markiewicz K., Pilich M., *Glosa do wyroku TK z dnia 20 maja 2008 r., P 18/07, PS 2009*, nr 2.
- Piaskowska O.M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2022.
- Rzewuski M., *(Nie)dopuszczalność usunięcia braków formalnych wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem - glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 27.07.2021 r., IV CZ 14/21, „Glosa” 2022*, nr 4.
- Zembruski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2020.
- Zieliński M., *Wybrane zagadnienia wykładni prawa*, PiP 2009, nr 6.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2012.
- Ziemiński Z., *Logika praktyczna*, Warszawa 2002.

Orzecznictwo

Trybunału Konstytucyjnego:

- Wyrok z 12.03.2002 r., P 9/01, OTK ZU 2002/A, nr 2, poz. 14.
- Wyrok z 8.05.2006 r., SK 32/05, OTK ZU 2006/A, nr 5, poz. 54.
- Wyrok z 20.12.2007 r., P 39/06, OTK ZU 2007/A, nr 11, poz. 161.
- Wyrok z 26.06.2008 r., SK 20/07, OTK ZU 2008/A, nr 5.
- Wyrok z 17.11.2008 r., SK 33/07, OTK ZU 2008/A, nr 9, poz. 154.

Sądu Najwyższego:

Uchwała z 4.08.2021 r., III PZP 6/20, OSNP 2022, nr 1, poz. 1.

Wyrok z 8.05.1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 7.

Postanowienie z 27.07.2021 r., IV CZ 14/21, OSNC 2022, nr 4, poz. 44.

Postanowienie z 27.10.2005 r., III CZ 78/05, LEX nr 172099.

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka:

Grand Chamber, Case of Zubac v. Croatia (Application no. 40160/12) Judgment Strasbourg, 5.04.2018 r., hudoc.echr.coe.int [dostęp 28.11.2022 r.].

Sądów powszechnych:

Postanowienie SO w Toruniu z 24.01.2022 r., VIII Cz 593/21, LEX nr 3342553.

Postanowienie SA w Krakowie z 16.10.2020 r., I ACz 509/20, LEX nr 3101784.

Procedural consequences of filing an unpaid motion for written statement of reasons in Polish civil procedure

Summary

Content of an article 328 § 4 of the Polish Code of civil procedure, which was introduced by an amendment to the Code of civil procedure of 4 July 2019 raises essential doubts as to whether an unpaid motion for written statement of reasons of judgment (or decision) should be dismissed on formal grounds, or whether it is obligatory to call a party (or his attorney) to make up the fiscal deficit within a prescribed period. A scope of the issue significantly concerns a right of access to a court, therefore an interpretation of this statutory law shall specifically take into account established constitutional and international standards.

The author raises these issues and comes to a conclusion that procedural consequences of filing an unpaid motion for written statement of reasons depends on a status of applicant – for an attorney at law it shall be dismissal of the motion. Meanwhile in a case when applicant is a regular party, then a presiding judge shall call him to pay the fee due within a prescribed period.

Keywords: motion for written statement of reasons, Polish civil procedure, pleadings, right of access to a court, formal conditions of a pleading